

будь-якої навчальної комунікації та складається з двох взаємовпливів зон (учителів-учнів) у їх індивідуальному і колективному творчому прояві. Ця єдність формує художньо-етичну основу всього виховного процесу, оскільки в гармонійному поєднанні спільного прагнення до духовності провідна роль належить багатству людських стосунків у створенні прекрасного. Пріоритетність цього твердження на практиці спонукає до розв'язання етично-естетичної проблеми особистості – прагнення до досконалості. Тобто, формування високо-художньої КМД у будь-якому середовищі призводить в першу чергу до його гуманізації.

Питання гуманізації суспільства розглядаються в безпосередньому зв'язку з рівнем загальної культури в широкому розумінні. Оскільки мистецтво є складною суб'єктивно-особистою проекцією навколишнього світу крізь призму конкретних людських переживань, мораль, то воно осмислюється і утверджується також не в безособово-абстрактній формі, а як своєрідний життєвий підсумок людства.

У зв'язку з цим питання сприймання особою культурно-мистецьких надбань людства охоплюють низку проблем, пов'язаних із діапазоном загального світогляду індивіда.

Одним із дієвих методів роботи для вирішення цих проблем в системі національної освіти вбачаємо запровадження в кожній школі заходів, основою яких є суміщення інформативних знань із різних предметів у форму інтелектуальних рингів, філософсько-етичних діалогів, поетичних, художніх, музичних конкурсів тощо. До цих заходів активно повинна залучатись молодь як з гуманітарною, так і з технічною професійною орієнтацією.

Важливу роль у висвітленні художньо-образного, психо-емоційного сприйняття мистецтва в системі КМД відіграють знання історії релігії різних народів. Необхідно наголосити на тому, що фактом культурного розвитку людства залишається його постійне звернення до релігійних сюжетів у створенні найграндіозніших мистецьких творів. Вихолощення з культурного багажу сучасного покоління елементарних знань із цієї галузі, знищення безцінних архітектурних культових пам'яток тощо за часів СРСР призвело до значних розшарувань у духовних орієнтаціях нації, що в свою чергу породило негативні форми моралі у вигляді войовничого атеїзму та релігійно-ригуального примітизму.

З огляду на вищезгадане, важливими завданням розвитку КМД світогляду нової генерації українського суспільства є правдиве, об'єктивне, наукове висвітлення всіх історичних, філософських джерел розвитку національної та світової культури з акцентом на етичні аспекти.

Отже, проблему формування та розвитку КМД суспільного світогляду потрібно розглядати не як суто педагогічну, а в тісному взаємозв'язку з соціально-економічними завданнями суспільства, на філософсько-психологічній основі, з акцентуванням морально-виховної функції мистецтва.

Тетяна Свистельнікова

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТВОРІВ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Соціокультурне оточення людини є не тільки умовою її соціокультурного функціонування, а й виступає вагомою частиною формування майбутніх взаємовідносин індивіда зі світом, розвитку цивілізації загалом.

Історія засобів масової комунікації (ЗМК), зокрема аудіовізуальних, є суттєвим аспектом розвитку людського суспільства.

У зв'язку із цим ґрунтовного вивчення та аналізу потребує таке унікальне явище сьогодення, як аудіовізуальний комунікативний простір, що постійно розширює та активізує свій вплив як на окремих індивідів, так і на суспільство загалом.

ЗМК – специфічна даність винятково людського суспільства. На думку Ю.І.Буданцева, телебачення, радіо, преса та ін вже за самим своїм походженням і як частина культурного середовища – і н о ф о н д у (інформаційного фонду) – повинні забезпечувати діяльність, взаєморозуміння, взаємодію людей, допомагати формувати, зберігати й розповсюджувати гуманістичні людські цінності.

За концепцією В.І.Вернадського, людство функціонально виступає як розповсюджувач життя на Землі та за її межами. І тільки за умови взаєморозуміння, взаємопідтримки та єдності історія людства, як функція біосфери, може бути виконана.

Позиції провідних учених (В.І.Вернадський, М.І.Конрад) щодо шляхів розвитку людства (і як невід'ємної її данки – ЗМК) обґрунтовують розвиток національних культур як частин одного утворення, розвиток різних країн у контексті єдиного світу, спрямування розвитку суспільства до цілісного й повного гуманістичного світу.

Проблема “всесвітності” (“вселенскости” – рос.), за В.І.Вернадським, а саме цілісності людства, нерозривно пов'язана з проблемою творчої реалізації особистості.

Як стверджують представники багатьох наук, винятково великою для досягнення цієї мети на практиці є роль ЗМК, без яких неможливим стає формування моральних, гуманістичних ідеалів суспільства.

Кожна нова історична спільність формує власне бачення світу, намагається поширити свої уявлення про дійсність за допомогою традиційних і нових ЗМК. “Ця тенденція, – підкреслює Ю.І.Буданцев, властива всім етапам історії: нова спільність – нове розуміння світу – нові ЗМК” [1, 20-22].

Про виняткове значення ЗМК говорить також відомий канадський учений Герберт Маршалл Маклюен. Він стверджує, що вся історія цивілізації є історією засобів масової комунікації.

Нові історичні етапи завжди пов'язані зі змінами уявлень суспільства про дійсність, з новим баченням світу. Неухильно при цьому змінюються комунікативні системи, їх зміст, форми, засоби.

Сучасне суспільство характеризується якісно новою масово-комунікативною ситуацією, яка продовжує розвивати здобутки минулого і вирішує не тільки проблеми сьогодення, а й формує образ майбутнього.

Розвиток глобальної багатоканальної інформаційної системи та комунікативної мережі приводить до необхідності ретельного аналізу таких аспектів буття сучасної людини, як задоволення одного з основних її громадських прав – права на комунікацію.

На XX Генеральній асамблеї ООН та, на конференції Міжнародної асоціації масово-комунікативних досліджень (МАМКД), що відбулися у серпні 1996 р. у Сідней (Австралія), зазначалося, що стрімкий розвиток усіх засобів комунікації суттєво впливає на людину, суспільство, культуру, світове співтовариство загалом. А це, в свою чергу потребує емпіричних і теоретичних досліджень у нарузі масово-комунікативних систем.

Як справедливо зазначає П.Козловський, техніка є “феноменом не лише матеріального, але одночасно і духовного світу. Вона ні в якому разі не є позакультурним і водночас культурним дійовим фактором суспільного розвитку. Іншими словами, техніка є полем діяльності людського духу, вона твориться не як природа “з себе”. Включені у техніку знання не лише зумовлені навколишнім світом, але й віднайдені, створені, вигадані людиною” [2, 215].

Соціологи стверджують, що активний розвиток ЗМК, зокрема телебачення, не тільки суттєво змінив спосіб життя мільйонів мешканців планети, а й сформував нові інтереси, погляди, переконання людей.

І з появою аудіовізуальних комунікативних засобів, у першу чергу – телебачення, з'явилася можливість оперативного одержання інформації з будь-якого регіону земної кулі у вигляді рухового зображення, яке супроводжується звуком. Тобто одне з головних досягнень аудіовізуальної ери – спроможність візуалізації інформації, що дає змогу сприймати її безпосередньо чуттєво. Ця якість, у свою чергу, є умовою доступності такого повідомлення для будь-якої глядацької аудиторії.

Крім того, телебачення має можливість фіксувати подію в момент її здійснення і зробити її свідками мільйони глядачів, для яких ця інформація буде найбільш достовірною а тому – і найбільш привабливою.

Необхідно підкреслити, що екранне аудіовізуальне зображення завжди несе в собі елемент естетичного. Так, зображення не існує без масштабів кадру, монтажного темпо-ритму, ракурсів, композиційної побудови кадру, його художнього оформлення, звукового ряду. Тому екранній аудіовізуальній інформації властиві художнє забарвлення, певний естетичний зміст.

Кардинальні зміни принесли аудіовізуальні джерела в культурне життя людини. Вони стали одним із найважливіших суспільних інститутів, що регулюють і регламентують функціонування художнього простору сьогодення.

Нині аудиторія всіх мистецтв – це аудиторія, яка переважно сформована й вихована телебаченням, адже саме з телебачення починається у багатьох випадках залучення людини до світу художньої культури.

Доступність для найбільш широкої аудиторії, можливість задовільнити її потреби економно за часом і насичено за змістом висунуло телебачення на провідне місце серед інших засобів масової комунікації.

Так, телебачення як синтетичний просторово-часовий вид мистецтва впливає на психологічний стан глядацької аудиторії, її емоційну активність. Серед ознак, які характеризують телебачення, як засіб масової комунікації, найбільшого значення набувають:

- індивідуальний характер сприйняття;
- персоніфікованість контактів аудиторії з творами телемистецтва;
- умовність екранних образів.

Широке розповсюдження аудіовізуальних комунікативних засобів сприяло диференціації значення видів мистецтва в житті людини, позбавивши деякі з них (наприклад, кіно) монопольного становища в культурі.

Закономірним наслідком розвитку екранних аудіовізуальних мистецтв стали: доступність різних видів художньої творчості до аудиторії, зростання по інформаційності, пізнавальних можливостей глядачів. Аудіовізуальні комунікативні твори є специфічним видом художньої творчості, що суттєво змінив процес спілкування людини з мистецтвом, наблизив до аудиторії раніш не доступні цінності. Твори аудіовізуальної творчості виступають сьогодні не тільки як зберігачі культурних цінностей, а й як розповсюджувачі культури “по горизонталі” – серед своїх сучасників, та “по вертикалі” – до інших поколінь.

За видами повідомлень у телевізійній системі можна виділити такі типи програм: публіцистичні (інформаційні) (репортаж, коментар, нарис, випуск новин тощо); художні (драма, опера, фільм, концерт та інші); наукові (лекція, урок та інші); крім того, широке розповсюдження мають змішані повідомлення: науково-художнє, художньо-публіцистичні, науково-розважальні.

Телебачення активно розвиває власну художню палітру. На перших етапах свого становлення воно відіграло роль лише посередника між різними видами мистецтва та масовим глядачем. Нині, завдяки інтенсивному пошуку форм, засобів художнього втілення матеріалу, стало можливим говорити про специфічні телевізійні жанри: телесеріали, токшоу, телебалет, телеоперу, телевікторини та ін. широкої популярності набуває унікальне аудіовізуальне явище – відеокліп. Цей спосіб відеоінформації, відеоінтерпретації музичного твору відкрив перспективу принципово нових візуальних побудов. Кліп – не просто фіксація виконання музики, це – її втілення в особливих просторово-часових вимірах, де панує логіка почуттів, емоцій, настроїв, гри, фантазії, непередбачених співставлень.

Аудіовізуальне мистецтво, зокрема телебачення, успішно опановує фольклорні жанри (епос: казка, притча), літературні (епопея, повість, роман, поема), театральні (трагедія, комедія, драма, фарс), циркові, естрадні (ревю, шоу, естрадна публіцистика), музичні (опера, балет, мюзикл, оперета, пісня, романс), позахудожні (журналістики, наукова популяризація, педагогіка).

Аудіовізуальні комунікативні засоби відкрили нові шляхи розвитку видів та жанрів мистецтва, естетичного осмислення явищ дійсності.

Це виявилось, зокрема, у виникненні та розповсюдженні так званого жанрового колажу – органічного поєднання різних жанрів, які “не залишають початкової автономії” (О.О.Бурліна). Це – метажанр, універсальних принципів побудови, притаманний творам різних видів мистецтва.

Формування складних жанрових структур відображається на специфіці аудіовізуальних мистецтв. Різноманітні жанрові новоутворення спрямовані на більш повне втілення авторського задуму, посилення впливу на глядача.

Сучасне українське телебачення – багатофункціональне за своїми ознаками. Воно виступає інформатором, пропагандистом, формує громадську думку, залучає до цінностей культури, розповсюджує наукові знання, організовує дослідження тощо.

Для музичного телефіру сьогодні притаманне прагнення розширювати жанрову, тематичну палітру, вдосконалювати форми показу матеріалу, відкривати нові імена, знайомити з авангардними напрямками мистецтва. Фестивалі “Таврійські ігри”, “Червона рута”, “Пісня року” стають творчою лабораторією як для молодих, так і для досвідчених виконавців.

Серед доробок національного телебачення, що поповнюють світовий фонд запасів класичної музики, – цикл концертів-бесід “Роман Кофман та його друзі”, присвячений творчості одного з найяскравіших диригентів сучасності.

Активно розвивається українське авторське телебачення. “Обличчя” будь-якої передачі завжди визначає її автор, він пропонує коло тем, власну, авторську, інтерпретацію ідеї, створює неповторну атмосферу кадру. Головним об’єктом кожного виду мистецтва є людина, її внутрішній світ, життя, роздуми, сумніви, пошуки і досягнення. Інтерпретувати факт, подію, висвітлити багатство особистості – складна й водночас найцікавіша творча мета художника. Тому закономірно, що передачі, спрямовані на досягнення цієї мети, користуються увагою глядачів, мають найбільші рейтингові оцінки. Так, забуте й невідоме, цікаве й несподіване пропонує Ю.Макаров у “Телеманії”, замислитися над жіночими долями спонукають роботи А.Борсюка з циклу “Нічна розмова з жінкою”; відвертою розмовою з популярними кінематографістами захоплює глядачів І.Гордійчук у програмі “Ім’я”; “Пісня року” О.Ярмольника вчить не тільки розважатися, а й аналізувати й оцінювати.

У мережі інформаційних програм з’явилися інформаційно-аналітичні передачі, в яких вибір тем й аналіз подій обумовлюються позицією автора програми. Не випадково, що й анонси підкреслюють цей авторський підхід: “ТСН” із Алою Мазур, “ТСН” із І.Слісаренком, “Вісті тижня” з Миколою Каніпевським тощо.

Сучасне українське телебачення все сміливіше виступає як творець оригінальних, самобутніх передач, формує власний погляд на життя країни й планети.

Кращі твори вітчизняного телемистецтва відкривають нашу державу глядачам світу, виступають гідними учасниками світового інформаційно-комунікативного процесу.

Велике значення для сучасного виховного процесу має педагогічне осмислення феномену аудіовізуального простору, підпорядкування його можливостей вимогам розвитку особистості, її різнобічних інтересів, нахилів, прагнень.

Педагоги, психологи, медики наполягають на необхідності контролювати процес спілкування молоді з аудіовізуальними комунікативними засобами, враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості глядача, максимально зменшити негативний вплив інформації насильства та бездуховності, якою намагаються привернути увагу до себе деякі канали ЗМК. Це – складна та важлива робота, яка вимагає великих зусиль і відповідає вимогам часу, адже перед сучасною цивілізацією невідхильно постала потреба створення інформаційно-комунікативної безпеки, підпорядкування аудіовізуального потоку ідеям гуманізму, збереження та розвитку високих ідеалів людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буданцев Ю.И. О смысле массовой коммуникации // Телевидение и радиовещание. – №3. – М., 1990. – С.20-22.
2. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку// Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. – К.: Ваклер, 1996. С.215.